

MUZAFFER SARISÖZEN'İN DERLEDİĞİ TÜRKÜLERDEKİ SÖZ YANLIŞLIKLARI*

Dr. Doğan KAYA

Türkü deyince akla gelen, bu vadinin en büyük siması Muzaffer Sarısözen (1899-4. Ocak 1963), aramızdan ayrılalı aradan 55 sene geçti.

17 Ağustos 1937'de Sivas'a derleme yapmaya gelen Halil Bedii Yönetken, Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferit Alnar, Necil Kazım Akses ve teknisyen Arif Etikan'la tanışır. Ahmet kutsi Tecer'in tavsiyeleriyle bu gruba dahil edilir. İlk olarak da 1943'te Halil Bedii Yönetken ve Rıza Yetişen'le birlikte Tokat, Amasya, Samsun, Ordu, Giresun ve Trabzon'da yapılan derlemelere katılır. Anadolu'dan türkü derleme faaliyetine ilk günkü heyecanla yıllarca devam binlerce eseri kayda almıştır. Derlemeleri sırasında sadece türküleri kaydetmekle yetinmemiş arşivcilik ruhuyla bağlama, cura, ney, çifte kaval, kemençe, kaval, tulum, davul, zurna, tef, darbuka, gibi birçok halk sazını da toplayıp güzel bir koleksiyon oluşturmuş; derleme yaptığı kaynak kişilerin ve ilgili yörenin halk oyunlarının fotoğraflarından harika bir albüm oluşturmuştur. Zaman zaman radyodaki programlarına kaynak kişileri ve mahalli sanatçıları dahil ederek örnek icralarda bulunmuştur.

Sarisözen'in hedefi ileride kaybolmaya yüz tutacak türküleri tespiti idi. Türkülere olan sevdasıyla bitmez tükenmez Anadolu'yu adım adım gezdi. Zor imkânlarla köylere gidip kaynak şahısları bulup onları ikna etmek kolay iş değildi. Sarısözen aşk ile, şevk ile bunların üstesinden geldi ve sayısız türkü tespit etti. Yok olmaya yüz tutmuş kültür selinden ne kadarını kurtarabiliriz kaygısıyla tükenmez sabırla 10.000 kadar türkü derledi. Elbetteki bunları bilim süzgecinden geçirip doğru metni ortaya koymak için zaman ve imkân yoktu. Sadece onları notaya alıp TRT Repertuarına dahil etmeyi gerçekleştirebildi.

Notaya alınması sırasında bazı türküler eksik ve noksanlıklarıyla birlikte kayda geçirildi. Ne yazık ki türkü metninin kayda geçirilmesinden bugüne kadar -sebebi nedir bilemiyoruz- türküdeki yanlışlık üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Bizim burada böylesi bir çalışma yapmaya girişmemiz rahmetli Muzaffer Sarısözen'in hatalarını, noksanlıklarını gün yüzüne çıkarıp onu tenkit etmek değildir. Bunu özellikle belirtmek isterim. Sarısözen'in yaptıkları, zamanın şartlarını da göz önüne alırsak her türlü taktirin üstünde bir başarıdır. Sağ olsaydı, belki de bu çalışmaya sevinecek olanların başında gelecekti ve bütün kalbiyle bu tip çalışmaların sayısının artmasını arzu edecekti.

Repertuardaki kayıtlı türkülerdeki yanlışlıklar ve noksanlıklar 80-90 yıl boyunca düzeltilmeyi, tamamlamayı beklemiştir. Gerçi bu konuda *Nejat Birdoğan* "Türkülerdeki Söz Sakatlıkları", *Mehmet Gökalp* "Halk Edebiyatında Hatalı Söyleyişler" *Ahmet Z. Özdemir* "Türkülerin Sözleri Doğru Okunmalıdır", *Doğan Kaya* "Türkülerin Derlenmesinde Kayda Geçirilmesinde ve İcraları Sırasında

* 17-18 Ekim 2018 günlerinde İstanbul'da Sivas Platoformu tarafından düzenlenen Vefatının 55. Yılında Muzaffer Sarısözen Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

Yapılan Yanlışlıklar”, *Suphi Saatçi* “Kerkük Yöresi Sözlü Halk Edebiyatında Karşılaşılan Metin Bozuklukları”, *Kâmil Toygar* “Halk Türkülerimizde Metin Onarımıyla İlgili Bazı Düşünceler”, *Halil Atılgan* “Türkülerin İsyanı”, *Ali Yıldırım* “Türkü Sözlerindeki Problemlere Dair” adlı çalışmalarıyla bu alanda önemli katkılar sağlamışlardır. Ne var ki TRT Kurumunda hataların düzeltilmesi hususunda başlı başına komisyon oluşturulup ciddî çalışmalar yapılmamıştır. Yapılmış olsa bile düzeltmeler yayımlanan repertuar kitabına yansıtılmamıştır.

Bu çalışma ile söz konusu rahatsızlıklara kısmen de olsa çareler aradık. Bunun için Muzaffer Sarısözen’in derlediği türkülerdeki hataları tespitte çalıştık. Hataların bir kısmı derleyiciden kaynaklanmakla beraber, pek çoğu derleme yapılan şahıstan kaynaklanmıştır. Derlediği 961 türkü içinde 66 türküde görebildiğimiz yanlışlıkları 8 başlık altında topladık.

1. YANLIŞ SÖZLER (17 türkü)

Abacılar İnişi (İzmir / Bergama, Rep No: 917)

Abacılar inişi
 Saatimin gümüşü
 Hiç Aklımdan çıkmıyor
 Hak oğlanın gülüşü (“*Hakk’oğlanın*” olacak.)

Ağılın Altı Kenger (Sivas-Zara, Rep. No. 774)

Ağam **binmir** kırata (“*binmiş*” olacak.)
 Paşan **binmir** kırata (“*Paşam binmiş*” olacak.)
 Cemi dolu mazdata (“*Cebi dolu mazbata*” olacak.)
 Gurban olam Mahmut Bey
 Ben etmedim horata

Bağdat Ellerinden Gelen Durnalar (Çorum-Mecitözü, Rep. No: 478)

Esip esip karlı dağlar aşarsın (“*Uçup uçup*” olacak.)
 Kılavuzun yok mu neden şaşarsın
 Bir yazdan bin güzden derdim deşersin
 Durnalar ne haber yârdan ne haber ey

Ben Razi Değilem Hicrana Gama (Erzurum / Narman, Rep. No: 3981)

Sümmani'yem ya rab gönlüm hoş eyle
 Ya sabır ver ya da **başım** taş eyle (“*bağrım*” olacak.)
 Ya bir çift kanat ver ya bir kuş eyle
 Tez ulaşam yâr bağında talan var

Beyaz Fesli Esmer (Aksaray, Rep No:448)

Beyaz fesli esmer
 Sensin benim bi denem
 Kekillerin nişte nişte (“*Tel*” anlamına gelen. “*rişte*” olacak.)
 Aklım alan bidenem sensin bi işte

Binnaz Kızı Naz Kızı (Uşak / Tatar Köyü, Rep. No: 348)

Entarisi aktandır

Ne gelirse Hak'tandır

Bu bizim ayrılmamız ("Benzim sararmış solmuş" olacak.)

Çokça sevişmektendir ("O da ağlamaktadır" olacak.)

Bu Dağlar Meşe Dağlar (Doğu Anadolu, Rep. No: 289)

Bu dağlar ulu dağlar

Çevresi sulu dağlar

Şurda bir garip ölmüş

Kimi var kimi ağlar ("Gök gürlere bulud ağlar" olacak.)

Dost Dost Diye Hayalına Yeldiğim (Sivas / Şarkışla, Rep. No: 440)

Hani dost uğruna can baş verenler

Hasletin söylesin gözle görenler ("hasbeten" olacak.)

Şimdi bizden yüz çevirmiş yarenler

Evvel **kekitlemezdi** gözünü benden ("sekitmezdi" olacak.)

(Hasbeten: Karşılıksız, Allah rızası için anlamında Hasbetenlillah'tan kısaltılmış söz. Sekitmek: sakınmak.)

Ekin Ektim Çöllere (Yozgat / Akdağmadeni, Rep. No: 705)

Ekin ektim gül bitti

Dalında bülbül öttü

Ötme ey garip bülbül

Yârim aklıma düştü (Doğrusu: "Yârim askere gitti")

Gitme Bülbül Gitme Bahar Erişti (Konya, Rep. No: 1598)

Bahar eyyamında bülbül sesinden

Çıkarır perçemin **finor fes**inden ("Fino fes" olacak.)

Hoşlandım yârimin gül nefesinden

Çekilmez gurbetin a cefası bülbül

Ispanaktan Ezel Çıkar Merdeme (Burdur, Rep. No: 578)

Ispanaktan ezel çıkar merdeme

Zülüfleri tel tel etmiş dökmüş gerdana

İlk dizedeki "merdeme", "gerdeme" olmalı. (gerdeme: Tere türünden yeşil ot.)

İhtiyatlar Silah Çatmış Yolun Üstüne (Rumeli, Rep. No: 342)İhtiyatlar silah çatmış **yolun** üstüne ("düzün" olacak.)

Nazlı da yârim gelivermiş sol dizin üstüne

Gözüm yaşıma durmaz akar gül yüzün üstüne

Karşıdan Âşık Gider (Tokat, Rep. No: 736)

Tokat içi minare

Keklik kondu pınara

Yâr **elinden** konuşma ("elinen" konuşma olacak.)

Ben olurum divane

Kırmızı Buğday Ayrılmıyor Sezinden (Manisa, Rep. No: 441)

Kırmızı buğday ayrılmıyor **sezinden** (“*çeçinden*” olacak.)

Mevlâ'm versin güzellerin gencinden

Kim ayrılmış ben ayrılam eşimden

Yörü yörü dilber salma saçın sürünsün

Açıver açıver cepkenini elmas gerdan görünsün

Kiremit Bacaları (Sivas, Rep. No: 463)

Bahçeyi belliyorlar

Gülünü elliyorlar

Bu ne şirin şehirdir (“*Bu nasıl şirin şehir*” olacak.)

Evmenden söylüyorlar (“*Sevmenden dilliyorlar*” olacak)

Kul Olayım Kalem Tutan Ellere (Sivas / Şarkışla, Rep. No: 1735)

Sivas ellerinde sazım çalınır (“*Zilim çalınır*” olacak.)

Çamlıbel'ler bölük bölük bölünür

Yârdan ayrılmışım bağrım delinir

Kâtip arzuhalim yaz yâre böyle

Mendilimin Yeşili (İstanbul, Rep. No: 1112)

Mendilimin yeşili

Ben kaybettim eşimi

Al bu mendil sende dursun (“*Mendilim*” olacak.)

Sil gözünün yaşını

2. KAFİYESİZ SÖZLER (14 türkü)

Allı Gelin Girmiş Bara (Gümüşhane-Kale Nahiyesi, Rep. No: 285)

Allı gelin girmiş bara

Kızardı da döndü nâr (Son kelime “*nâra*” olacak.)

Gelin gel bara gel bara

Öldüm yalvara yalvara

Ardahan'ın Yollarında (Kars-Rep. No: 407)

Ardahan'ın **yollarında** (“*dağlarında*” olacak.)

Güller açıp bağlarında

Eyle bir yâr sevmişem ki

On üç on dört çağlarında

Armuttan Kayacağım (Tokat, Rep. No: 362)

Armuttan **kayacağım** (“*kayacağım*” ?)

Sallan gel bakacağım

Yarime nazar değmiş
Nazarlık takacağım

Bir Sabahtan Yolum Düştü Geline (Konya / Akşehir, Rep. No: 453)

Bir sabahtan yolum düştü geline
Gelin atmış siyelerini **bezine** ("beline" olacak.) (siy: etek)
Düşüvermiş yaylaların yoluna
Gitme yârim yayla zamanı değil

Bahçada Yeşil Çınar (Diyarbakır, Rep. No: 1769)

Bahçada yeşil **çınar** ("hıyar" olacak.)
Boyun boyuma uyar
Ben seni gizli sevdim
Bilmedim alem duyar

Cevizin Yaprağı Dal Arasında (Afyon / Dinar, Rep. No: 468)

Cevizin yaprağı **dal** arasında ("dağ" olacak")
Güzeli severler bağ arasında
Üç beş güzel bir araya gelmişler
Benim sevdiceğim **yok** arasında ("yoğ" olacak.)
Sensiz lokmaları yiyemez oldum
Sensiz odalara giremez oldum

Derik Saçın Örmeler (Gaziantep, Rep. No: 535)

Derik saçın iki kat
Kes birini bana sat
Kız annenden izin al
Bir gece de bizde **kal** ("yat" olacak)

Enteri Diktim Giymedi (Çankırı / Kurşunlu, Rep. No: 1002)

Armudun irisine
Ben yandım birisine
Ben kendimi saklarım ("Beni çoban etsinler")
Yiğidin iyisine ("Kızların sürüsüne")

Gıydavan'ın Kızları (Kastamonu / İnebolu, Rep No: 629)

Gıydavan'ın kızları
Birer gonca gül olmuş
Ufak ufak bas da gel
Tahtalar oynamasın

Süt İçtim Dilim Yandı Kilis, Rep. No: 773

Cenderme çavuşuyam
Yol verin savuşuyam
Beni çavuş sanmayın
Bölüğün **başkanıyam**

Şanişın Altından Gelir Geçersin (Rumeli, Rep. No: 439)

Bıçağın kabzası balık dişidir
 Bize kastedenler iki kişidir
 Biri arkadaşım biri yoldaşım (“Biri arkadaşı biri yoldaşıdır” olacak.)
 Bu sevdalar böyle giderse oldum divane
 Bu meraklar böyle kalırsa oldum divane

Şu Karşiki Dağda Kar Var Duman Yok (Hatay, Rep. No: 504)

Şu karşiki dağda kar var duman yok
 Benim sevdiceğimde din var iman yok
 Vardım baktım nazlı yârim evde-yok (“yârim evde” kafiyesiz söz.)

Sarı Kavun Dilimi (Bayburt, Rep. No: 579)

Sarı kavun dilimi
 Dost dilimi dilimi (“Uçurdum bülbülümü”)
 Şu kadın giysin (“Çıksam dağlar başına”)
 Mendilimi dilimi (“Arasam sevgilimi”)

Taşa Verdim Yanımı (Erzincan, Rep. No: 764)

Dağları duman aldı
 Bülbülü figan aldı
 Azrail'e borçlu kaldım
 Bir canım var yâr aldı (“Canımı canan aldı” olacak.)

3. ANLAMSIZ KELİMELELER (3 türkü)**Abacılar İnişi** (İzmir / Bergama, Rep No: 917)

Abacılar inişi
 Saatımın gümüşü
 Hiç Aklımdan çıkmıyor
 Hak oğlanın gülüşü (“Hakk'oğlanın” olacak.)

Ahır Köyün Meşeleri (Edirne / Ahırköye, Rep No: 927)

Ahır köyün meşeleri
 Dolu gelir şişeleri
 Ahır köyün haydeleri (“haydeleri” anlamsız.)
 Dilber olur güzelleri

Aldın aldın alasıya
 Alış vermez veresiye (“Alır” olmalı.)

Akan Sular Ben Olsam (Ankara / Ş. Koçhisar, Rep. No: 931)

Gül koydum çeçeriye
Yâr geldi penceriye
Yâre gurban olalım
Alalım içeriye

Diyarbakir Ocaktır (Sivas, Rep. No: 1680)

Diyarbakir ocaktır
Mardin hoş bir buvaktır
Şu mardin'in kızları
Ecelsiz ölecektir

4. EKSİK DİZELİ SÖZLER (3 türkü)

Bir Of Çeksem Karşiki Dağlar Yıkılır (Orta Anadolu, Rep. No: 208)

Bir of çeksem karşiki dağlar iniler
İflâh etmez bu dert beni pareler
.....
.....

Dama Attım Deynekleri (Kayseri / Bünyan, Rep. No: 588)

Dama attım deynekleri
Kız ürküttün leylekleri
.....
.....

İreyhan Eker Misin (Sivas, Rep. No: 210)

Karanfil alacaksın
..... ("Sararıp solacaksın" olacak.)
Ben hakime danıştım
Sen benim olacaksın

5. EKSİK HECELİ SÖZLER (8 türkü)

Aşka Düştüm Yeni (Mardin, Rep. No: 937)

Aşka düştüm yeni ("aşkına" olacak)
Baştan çıkardın beni
Yârin kokusu gelir
Baharın gülü gibi

Bugün Ben Güzeller Şahını Gördüm (Sivas / Kangal, Rep. No: 543)

Kadd ü kamet bir hal içinde (9 hece)

Şekerlenmiş kaymağı bal içinde
 Âşık oldum o yâre ben hayâl içinde
 Mest etti ol beni mestane benzer

Elifim Yâr Beyim Yâr (Sivas, Rep. No: 3914)

Elifim yâr beyim yâr
 Dilin dışın yeyim yâr
 Gel otur yanıma (“gel gel otur yanıma” olacak)
 Sana bir bir deyim yâr

Gürgenin Gazeli (Adana / Feke, Rep No: 1037)

Gürgenin gazeli (“Gürgeninin” olacak.)
 Neredeydin ezeli
 Nerede olsa severler
 Senin gibi güzeli

Güvercin Uçuverdi (Misket) (Ankara, Rep. No: 395)

Güvercin uçuverdi
 Kanadın açiverdi
 El oğlu değil mi (“Elin oğlu” olacak.)
 Sevdı de kaçiverdi

Kaleden İniş m'olur (Sivas/ Zara, Rep. No: 1633)

Bu dağlar eze dağlar
 Yâr gele geze dağlar
 Sular şarap olmuş (“Suları” olacak.)
 Çiçeği meze dağlar

Kul Olayım Kalem Tutan Ellere (Sivas / Şarkışla, Rep. No: 1735)

Kul olayım kalem tutan ellere
 Kâtip arzuhalim yaz yâre böyle
 Şeker ezeyim şirin dillere (“şekerler” olacak)
 Kâtip arzuhalim yaz yare böyle

Vardım ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş (Bayburt, Rep. No: 484)

Hangi dağda bulsam ben o maralı
 Hangi ele sorsam çeşm-i gazalı
 Leyla'sın yitirmiş Mecnun misali
 Gezmiş dağdan dağ yoktur durağı (“dağa” olacak)

6. FAZLA HECELİ SÖZLER (10 türkü)

Bir Alçacık Gügem Dalı (Rumeli, Rep. No: 424)

Bir alçacık gügem dalı (8 hece, “Bir” kelimesi fazla.)
 Kır dalı bin yukarı

Senin gibi bir çapkına
Kim verir iki karı
(*gügem - güğem - göğem* : Yabani erik)

Bizim Eller Ne Güzel Eller (Van, Rep. No: 313)

Al giyer allanırsan
Şekerlenir ballanırsan (8 hece, “**Öptükçe ballanırsın**” olacak)
Giyinmiş kuşanmışsan
Garşında sallanırsan

Bu Gece Uyumamışım (Ankara, Rep. No: 2419)

Bu gece uyumamışım (8 hece, Sözü'n aslı “**Uy'mamışam**” olabilir!)
Uykuya doymamışım
Kırpık seni keserim (de)
Yâr gelmiş duymamışım

Bugün Ben Güzeller Şahını Gördüm (Sivas / Kangal, Rep. No: 543)

Bugün ben güzeller şahını gördüm
Beli ince kaşları da kemane benzer (“*Bel'ince kaşları kemane benzer*” olacak)
Alemde bulunmaz böyle bir güzel
Sürmeli gözleri ceylane benzer

Kadd ü kamet bir hal içinde (9 hece)
Şekerlenmiş kaymağı bal içinde
Âşık oldum o yâre ben hayâl içinde (13 hece)
Mest etti ol beni mestane benzer

Çarşıdan Aldım Kestane (Edirne, Rep. No: 532)

Çarşıdan aldım kirazı
Elinde altın terazi
Saramadım kardan beyazı (9 hece, “*kar beyazı*” olacak.)
Gel kara gözlüm gel ağlaşalım aman
Fidan boylum helallaşalım

Dereler Doldu Taşınan (Bursa, Rep. No: 342)

Dereler doldu taşınan
Gözlerim doldu yaşınan
Ben nerelere varayım
Şu gülmedik başınan (7 hece)

Acem şalı belinde (7 hece)
Bir ucu da Halime'nin elinde (11 hece)
Halime de benim olmazsa (9 hece)
Durmam şu Bursa'nın köyünde (9 hece)

Dömeke Yandı Gene (Çanakkale / Yenice, Rep. No: 560)

Dömeke yandı gene

Yolunu döne döne
Arkadaşım ben vuruldum (“Arkadaş” olacak.)
 Bir yudum su ver bana

Elifim Yâr Beyim Yâr (Sivas, Rep. No: 3914)
 Şu dağların karı var
 Hep ellerin yarı var
 Sen ağlama kömür gözlüm (“Sen” fazla.)
 Ben ağlasam yeri var

Kız Zülûflerin Perde Perde (Gümüşhane, Rep. No: 853)
 Kız-zülûflerin perde perde (“Kız” fazla)
 Sen uğrattın beni derde
 Al tavanlı yüksek evde

Yemenimin Uçları (Bolu, Rep. No: 11354)
 Yemenimin uçları
 Ben çıkamam yokuşları (“Ben” fazla.)
 Beni de baştan çıkarın
 Şu Bolu'nun kızları

7. ŞAİRİ YANLIŞ TÜRKÜLER (4 türkü)

Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim (Çorum, Rep. No: 558)
 Pir Sultan Abdal'ım sözün başarır (“Şiir, Karacaoğlan”ındır.)
 Aşkın deryasını boydan aşırır
 Seni bir mecliste hacil düşürür
 Kötülerle konup göçücü olma

Ey Sevdiğim Artık Yeter (Kayseri / Develi, Rep. No: 1007)
 Güzellerin pek gencisin
 Seyhanî'ye birincisin (“Seyranî” olacak)
 Aşk ipine zevk incisin
 Güzel delip takışın var

Gönül Gurbet Ele Varma (Gaziantep, Rep. No: 537)
Sefil Ali'm güler ağlar
 Her işini hakka bağlar
 Yâr senle sürdüğüm demler
 Ya bulunur ya bulunmaz

Türkü beş dörtlük olarak kayıtlı ve son dörtlükte **Sefil Ali** adı geçmektedir. Şiir, aslında Fuat Köprülü ve Eflatun Cem Güney'in tespitlerine göre **Erzurumlu Emrah**'a aittir. Repertuardaki metinde dördüncü dörtlüğün ilk dizesinde *Örnek*

gelir güle güle şeklinde anlamsız bir ifade yer almaktadır. Belirttiğimiz kaynaklarda ise burası son dördlüktür ve *Emrah der ki düştüm dile* olarak doğru şekilde kayıtlıdır. Muhtemelen derlemenin yapıldığı kaynak şahıs parça üzerinde bazı tasarruflarda bulunmuştur. Diğer taraftan Sadettin Nüzhet Ergun da aynı şiiri üç dördlük olarak **Karacaoğlan** adına kaydetmiştir.

Mecnun'um Leyla'mı Gördüm (Sivas / Şarkışla, Rep. No: 269)
 İzzet'i der ne hikmet iş ("Veli'm eydür ne hikmet iş")
 Uyur iken gördüm bir düş
 Zülüflerin kement etmiş
 Yâr boynuma taktı geçti

8. ŞAİRİ BİLİNMEYEN TÜRKÜLER (7 türkü)

Repertuarda şairi belli olmayan bu türkü, Ercişli Emrah'a aittir.

Bizim Sahraların Başı (Rumeli, Rep No: 425)
 Şimdi yârim yola çıkar
 Çıkar da yollara bakar
 Hicranla odlara yakar ("Emrah'ı odlara yakar")
 Ol kaşları keman şimdi (Boyu servi revan şimdi)

Gine Gam Yükünün Kervanı Geldi (Sivas / Divriği, Repertuar no: 1581)

Repertuarda türkü iki dördlük olarak kaydedilmiş olan bu türkünün maalesef sahibi belirtilmemiş. Sahibi belirtilmeyen bu türkü, Refik Ahmet Sevengil'in ve İbrahim Aslanoğlu'nun tespitlerine göre 1824-1904 yılları arasında yaşayan Sivaslı **Delî Derviş Feryadî**'ye aittir ve tamamı beş dördlüktür. Şiirin son dördlüğü şu şekildedir:

*Bağımıza gazel düştü güz oldu
 Geçti giden günler ömür az oldu
 Feryadî'nin yaraları yüz oldu
 Çekemem bu derdi bölek seninle*

Dost Dost Diye Hayaline Yeldiğim (Sivas / Şarkışla, Rep No: 440)

Repertuarda hangi şaire ait olduğu belli olmayan bu türkü İğdecikli Veli'ye aittir ve son dördlük şöyledir:

Her sabah naz ile gelip geçerken
 Doldurup da al badeler içerken
 Veli'm eydür ak göğsünü açarken
 Şimdi nikaplamış yüzünü benden

Ela Gözlerini Sevdığım Dilber (Tunceli / Pülümür, Rep No: 70)

Hangi şaire ait olduğu belirtilmemiş olan bu türkü Karacaoğlan'a aittir. Şiirin son dördlüğü şöyledir:

Karac'oğlan der ki için doğrusu
Gökte melek yerde hüma yavrusu
Söyleyeyim sana sözün doğrusu
Soyunup koynuna girmeye geldim.

Eşimden Ayrıldım Yoktur Kararım ((Sivas / Divriği, Rep. No: 244)

Türkünün şairi repertuarda kayıtlı değildir. Türkü metni Kerem'e aittir ve son dörtlüğü şu şekildedir.

Ben **Kerem**'im aşk dolusun içirdim
Bu sevdayı ben başımdan geçirdim
Hayıf Han Aslı'mı elden uçurdum
Beni öldürmeli döğmeli değil

Parça repertuarda üç dörtlük olarak kayıtlıdır ve şairi belirtilmemiştir. şiir **Kerem**'e aittir ve tamamı dört dörtlüktür.

Gele Gele Geldik Bir Kara Taşa (şanlıurfa, Rep No: 701)

Türkünün sahibi repertuarda yer almamaktadır. Türkü metni Karacaoğlan'a aittir. Son dörtlük şöyledir:

Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez.
Üç derdim var birbirinden seçilmez.
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Gökyüzünde Tüten Olsam (Çukurova, Rep. No: 1034)

Repertuarda iki dörtlüktür ve şairi belirtilmemiştir. Türkü metni Karacaoğlan'a aittir. Son dörtlük şöyledir:

Karac'oğlan uşak olsam
Yâr belinde kuşak olsam
Bir atlastan döşek olsam
Yâr altına serse beni

Sonuç:

Sarısözen'in derlediği türküleri esas alarak yaptığımız bu çalışma ile problemler halledilmiş olmuyor. Biz sadece düzeltilmesi gereken hataları göstermeyi ve bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutmayı düşündük. Daha 5000 kadar türkü içinde araştırılmayı, düzeltilmeyi bekleyen yüzlerce türkü vardır.

Muzaffer Sarısözen'in derlediği türkülerin 66'sında tespit ettiğimiz yanlışlıklar, Sarısözen'in derlediği 961 türkü metni içinde bu cüce bir rakam demektir. Acaba bir başka derlemeci bu kadar türkü içinde aynı başarıyı sağlayabilir miydi, bilemiyoruz. Ancak bu sonuç bize Sarısözen'in alanında ne kadar donanımlı olduğunu, türkülere ve derlemecilikteki vukufiyetini gösterir.

Türkülerdeki yanlışlıkların hayatiyetini sürdürmesine seyirci kalamayız, kalmamamız lâzım. O bakımdan şu tekliflerimizin ciddiye alınmasını ümit ediyoruz.

1. Türkülerdeki yanlışlıkların düzeltilmesi için öncelikle, sistemli ve daimî olarak çalışabilecek, müzik, halkbilim ve halk edebiyatı uzmanlarının yer alacağı *Türkü Tespit, Kayıt ve Denetleme Kurulu* adıyla bir kurul oluşturulmalıdır.

2. Repertuardaki sahibi belli olan ancak başka şairler adına kayıtlı olan türküler, titiz bir inceleme ile düzeltme yoluna gidilmelidir. Bunun için, yukarıda işaret ettiğimiz Kurulun yapacağı incelemeleri ve bu konuda yapılan çalışmalar göz önünde tutulabilir.

3. Sahibi belli olduğu halde TRT Repertuarında buna yer verilmeyen türkülere, asıl metindeki âşığın adının geçtiği son dörtlük eklenmeli ve sanatçılar tarafından türkünün icrası sırasında okunmalıdır. Unutmamak gerekir ki, o türkülerin repertuarda olması, birinci derecede onları ortaya koyan şahıslar sayesinde mümkün olmuştur.

4. Derleme yapılırken, kaynak şahsa, türkünün kendisine mi ait olduğu yoksa bunu taş plaktan mı şahıstan mı öğrendiği, türkünün yöresi ve varsa hikâyesi sorulmalıdır. Böylelikle türkünün gerçek sahibi ve yöresi daha kolay tayin edilir. Sözleri farklı, ezgisi aynı olan parçaları yörelerine göre değerlendirirken, türkünün vücut bulmasında, varsa ilk türkü yâkııcılarının belirlenmesi/bilinmesi, cereyan eden hadise, türkünün olduğu ortam göz önüne alınmalıdır.

5. Taş plakların doldurulduğu zamanlarda yakın ilişki içinde olan sanatçılar, ister istemez, birbirlerinden etkilenmiş ve aynı ezgiyi, hece sayısı aynı olan farklı manzum parçalarla okumuşlardır. Oluşturulacak Kurul, ezginin ve türkünün asli şeklini tayin etmelidir.

6. Türkü metnindeki sözleri en doğru şekilde bilen kişi; onu ortaya koyan meçhul halk sanatçı yahut âşıktır. Kendi bilgimize göre veya duyduğumuza göre metinde yapabileceğimiz yanlışlıklar düzeltilmesi mümkün olmayan hatalara sebebiyet verebilir. Bu bakımdan türküler, türkü metninin sözleri en doğru şekilde tespit edildikten sonra okunmalıdır. Gerektiğinde şayet parçanın sahibi belli ise güvenilir kaynaklardan bunun asıl şekli alınmalıdır.

7. Türkü okuyan bazı sanatçılar, şan, repertuar, solfej, nazariyatın yan ısıra Türk dilini ve Türk halkbilimini iyi bilmek durumundadır. Sahnede bunun eksikliğinden dolayı yapılan hatalar bu şekilde bertaraf edilebilir.

8. Repertuar kitabında mahallî kelimelerin anlamının pek çoğunda yanlışlıklar vardır. Tekrar hazırlanacak olan kitapta güvenilir sözlüklere bakılarak veya bizzat yöredeki anlam araştırılarak "Mahallî Kelimeler Sözlüğü" eklenmelidir.

9. Oluşturulacak Türkü Tespit, Kayıt ve Denetleme Kurulunun türkülerdeki yanlışlıklar ile ilgili makale ve kitapları toplayıp, ileri sürülen görüşleri gözden geçirmelidir.

Türkülerin derlenmesi ve kayda geçirilmesi sırasında birtakım hataların yapılmasını normal karşıyoruz. Ne var ki asıl hatanın yıllar boyu bu yanlışlıkların düzeltilmesi konusunda herhangi bir adım atılmaması olarak görüyoruz. Bu, sadece türküler konusunda emek sarf eden, hatta bu işten ekmek yiyen insanların değil her türkün vazifesidir. Mademki türkülerini bizler özümüz, ruhumuz, kimliğimiz dünyamız olarak niteliyoruz vatandaş olarak hepimiz üzerimize düşeni yapmak zorundayız. Bu çalışma da zaten böyle bir hassasiyetin ürünüdür.

Kaynakça:

- Aslanoğlu, İbrahim, *Pir Sultan Abdallar*, Erman Yayınları, İstanbul, 1984.
- Aslanoğlu, İbrahim, *Söz Mülkünün Sultanları*, İstanbul, 1985
- Atılğan, Halil, *Türkülerin İsyanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- Bezirci, Asım, *Dünden Bugüne Türk Şiiri*, İstanbul, 1968.
- Birdoğan, Nejat, "Halk Ezgilerimizdeki Söz Sakatlıkları", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara, 1983.
- Birdoğan, Nejat, "Türkülerdeki Söz Sakatlıkları", *Salih Turhan-Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.
- Ergun, Sadettin Nüzhet, *Bektaşî Şairleri*, C. II. İstanbul, 1955.
- Ergun, Sadettin Nüzhet, *Karacaoğlan Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, 1963.
- Gökalp, Mehmet, "Halk Edebiyatında Hatalı Söyleyişler" *Folklor Edebiyat Dergisi*, S. 9, Ankara, 1997.
- Güney, Eflatun Cem-Çetin Eflatun Güney, *Erzurumlu Emrah Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, 1958.
- Kaya, Doğan, "Türkülerin Derlenmesinde Kayda Geçirilmesinde ve İcraları Sırasında Yapılan Yanlışlıklar", *Folklor Edebiyat Dergisi*, S. S. 26, Ankara, 2001.
- Korgunal, Muharrem Zeki, *Kerem ile Aslı*, İstanbul, 1940.
- Köprülü, M. Fuat, *Türk Saz Şairleri*, C. 2, İstanbul, 1940.
- Özdemir, Ahmet, Z. "Türkülerin Sözleri Doğru Okunmalıdır", *Folklor Edebiyat Dergisi*, S. 5-6, Ankara, 1995.
- Saatçi, Suphi, "Kerkük Yöresi Sözlü Halk Edebiyatında Karşılaşılan Metin Bozuklukları", *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri 7-9 Mayıs 1985*, Eskişehir, 1987.
- Sevengil, Refik Ahmet, *Çağımızın Halk Şairleri*, İstanbul, 1967.
- Toygar, Kâmil, "Halk Türkülerimizde Metin Onarımıyla İlgili Bazı Düşünceler" *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri 7-9 Mayıs 1985*, Eskişehir, 1987.
- Toygar, Kâmil, "Halk Türkülerimizde Metin Onarımlarıyla İlgili Bazı Düşünceler", *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri*, Eskişehir, 1987.
- TRT Repertuarı.
- Yıldırım, Ali, "Türkü Sözlerindeki Problemlere Dair", *Folklor/Edebiyat*, S. 85, Ankara, 2016, s. 65-78.